

Harharetken anatomia

MATTI VIRTANEN

Lauri Hokkasen kirjan ensimmäisten media-arvioiden perusteella ounastelin sitä ystävilleni ”tuskaiseksi katumusharjoitukseksi”. Nyt kun olen lukenut kirjan, ei se sitä ole, vaan varsin rehellinen ja perusteellinen yrittäjä ymmärtää, miksi 1970-luvun nuortaistolaisuus syntyi juuri siinä maailman, Suomen ja suurten ikäluokkien nuorimman kerrostuman kokemushistorian leikkauspisteessä. Esitystavaltaan hiukan rosoinen kirja on minusta parasta nuortaistolaisuus-ilmiön analyysiä tähän mennessä – ja virittää myös monia aitoja tutkimuskysymyksiä.

Hokkasen näkökulman rajaus on harkittu. Hän sanoo seuraavansa nimenomaan nuortaisolaisten organisaatioiden (eli SOL, Sosialistinen Opiskelijaliitto, ja KTL eli Kulttuuri-työntekijöiden Liitto) syntyä, syntymisen kummisetiä ja liikkeen ydinnäkemyksen kehitystä – ja taustaa kaikelle tälle, ennen kaikkea suhdetta Neuvostoliittoon ja sen historiaan. Fokus ei siis ole kannattajakunnan moninaisissa motiiveissa ja painotuksissa, ”monissa taistolaisuuksissa”, vaan siinä liikkeen peruslinjassa, joka kaikkia lopulta yhteen sitoi.

Hokkanen korostaa, ettei nuoria mitenkään manipuloitu tai painostettu, vaan halulla mukaan mentiin. Tai tarkemmin: silloisen SKP:n vähemmistön johtotroikka – eli Urho Jokinen, Markus Kainulainen ja Taisto Sinisalo – esitti kyllä tar-

jouksen, mutta sen ”ostivat” heti ja sellaisenaan liikkeen nuoret kisällit ja heti perään myös laajat oppipoikien joukot. Erityisesti Urho Jokinen näyttää olleen alkuvaiheen ideologinen mestari, joka oli vahvasti kätilöimässä myös KTL:n syntyä ja piti pitkään tiheää yhteyttä niin SOL:n kuin KTL:n kisälleihin.

Vaikuttavasti Hokkanen kuvaa SOL:n linjan julkista syntyhetkeä. Taistolaiseksi äkkinäisesti muuntunut SOL piti ensimmäisen liittokokouksensa syksyllä 1971 ja juhlapuhujaksi oli kutsuttu Urho Jokinen. Jokinen nosti puheensa keskeiseksi teemaksi uskollisuuden Neuvostoliitolle ja esikuvaksi Otto Wille Kuusisen, ei niinkään kommunistina, vaan nimenomaan Terijojoen hallituksen pääministerinä – joka siis osoitti uskollisuutta Neuvostoliitolle Suomen historian vaikeimmalla hetkellä. Uudelle SOL-nuorisolle Jokinen tarjosi innostavaksi esikuvaksi juuri Kuusista. Ja tarjous kelpasi: SOL:n pysyvä tunnus pitkään oli: ”Eteenpäin Otto Wille Kuusisen viitoittamaa tietä!”

Hokkanen tekee silmiä avaavan rinnastuksen. Norja miehittiin vuonna 1940, ja Saksa avuksi pyysi muuan Vidkun Quisling, josta sitten tuli Norjan miehitysjoukkojen johtaja. Neuvostoliitto yritti miehittää Suomen, ja jos se olisi siinä onnistunut, apua Neuvostoliitolta pyytäneestä Kuusisesta olisi tullut miehitetyn Suomen pääministeri. Sodan jälkeen

---

Lauri Hokkanen
Kenen joukoissa seisoin
Taistolaiset ja valtioterrorin
perintö
Docendo, 2021

Quisling ammuttiin, Kuusinen nousi aikanaan NKP:n johtoryhmään. Hokkanen tiivistää: ”Nostamalla Kuusisen esikuvaksi asetimme sotiemme voittajan puolelle, pidimme sotiemme lopputulosta ’edistykseen voittona’ ja katsoimme voittajan edun ja meidän etumme olevan yhteinen.”

Nuortaistolaiset valitsivat esikuvakseen Neuvostoliiton, joka suhteessa: ”Valta, johon liityimme, tiesi, mihin meitä tarvitaan, ja antoi meille tehtävän. Kiihkeästi ja nuoruuden voimalla otimme tehtävän vastaan – puhdistaa Suomi kaikesta antikommunistisesta ja neuvostovastaisuudesta, kuljettaa Suomi suuren sodan ja ’historiallisen voittajan’ vanavedessä, siihen tukeutuen ja sen johtamana kohti uutta maailmanjärjestystä.”

Vuonna 1950 syntyneenä Hokkanen kuuluu suurten ikäluokkien nuorimpaan kerrostumaan, vuoden 1968 ylioppilaisiin, joista nuortaistolaisuuden sankimmat joukot Kimmo Rentolan tutkimuksen mukaan tulivat. Varhaisnuorena Hokkanen oli innokas partiolainen, joka seisoi kunniavartiossa isänmaan puolesta kuolleiden sankarivainajien haudoilla.

Sitten tuli käännekohta, tai sen alku: Varsovan liiton panssarit miehittivät Tšhekkoslovakian elokuussa 1968. Monien ikätovereidensa tavoin Hokkarin protestoi julkisesti ihmiskasvoisen sosialismin brutaalia tukahduttamista. Vain pari vuotta myöhemmin Hokkasen ja useimpien hänen ikätovereidensa kritiikki vaihtui päinvastaiseksi, miehityksen hyväksymiseksi ja Neuvostoliiton toiminnan kritiikitömäksi ihailuksi.

Miksi näin? Kreml oli ennen miehitystä kertonut tulevasta operaatiosta USA:lle ja Naton johdolle ja saanut varmistuksen, ettei länsi tule asiaan puuttumaan. Toisen maailmasodan jälkeen syntynyttä etupiirijakoa Euroopassa ei haluttu vaarantaa, mikä päätös samalla sementtoi tuon etupiirijaon. Suomessa muistettiin hyvin, että saman rajalinjan perusteella myös Suomi kuuluu Neuvostoliiton etupiiriin. Tarvittaessa panssarit voisivat vallan hyvin ilmestyä myös Helsingin kaduille.

Koko valtionjohto ja kaikki suomalaiset pelästyivät Tšhekkoslovakian miehitystä, sen tuomitsi vain SKP:n enemmistöjohto – ”unohtaakseen” sen pian. Miehityksen jälkeen Kremlin painostus Suomea kohtaan lisääntyi nopeasti, Suomen hellimä puolueettomuus-identiteetti

haluttiin liudentaa, yhteisiä sotaharjoituksia tarjottiin ja sisäisiin poliittisiin ratkaisuihin puututtiin entistä röyhkeämmin.

Ja lähes kaikki poliittiset puolueet alistuivat Neuvostoliiton myötäilyyn, alkoi ”suomettumisen” varsinainen vuosikymmen, joka päättyi vasta Kekkosen ja Brežnevin poistumiseen – ja samalla myös nuortaistolaisuuden nopeaan sammumiseen.

Hokkasen teesi on, että nuortaistolaiset aikoivat voittaa tuon ikivanhan ja nyt äkkiä ylösnousseen suomalaisen Venäjän pelon vanhalla reseptillä: jos et voi voittaa heitä, liity heihin. Tuoloin Neuvostoliitto vaikutti väkivahvalta, tulevalta kylmän sodan voittajalta. Se oli juuri todistanut voimansa ja kykynsä hallita ”omaa” Eurooppaansa – samaan aikaan kun USA upposi yhä syvemmälle Vietnamin sotaan ja sisäisiin rotulevottomuuksiin. Samastumalla tällaiseen voimaan hypättäisiin tulevan voittajan vankkureihin, ja vaihtokauppana samaa voimaa virtaisi myös pienen maan intomielisiin ihailijoihin. Ja sivutuotteena panssaritkin pysyisivät paremmin Suomesta loitolla.

Hokkasen teesi tuntuu uskotavalta (esitin itse samantyyppisen tulkinnan 20 vuotta sitten), mutta samalla se virittää aidon tutkimusongelman: mitä Suo-

nessa todella tapahtui elokuun 1968 ja syksyn 1971 välisenä aikana, missä järjestyksessä ja keiden toimesta. On historiallisesti ja sosiaalipsykologisesti kiinnostavaa, miksi merkittävä osa aktiivista nuorisoa koki parissa vuodessa näin täydellisen kääntymyksen.

Samankaltaisia, mutta erimerkkisiä nuorten sinisilmäisten ja kiihkeiden sukupolvifraktioiden äkillisesti leimahtavia liikkeitä on nähty kuitenkin monesti ennenkin – ja tullaan myös myöhemmin näkemään, Lauri Hokkanen ennustaa:

”Luulenpa, että ’suuri päämäärä’, aina uudessa muodossaan mutta sisällöltään samana – ratkaista ihmisen olemisen ja elämisen arvoitus – toistuu historiassa sukupolvesta toiseen ja saa joukkotihentymän ja sanoja historian otollisissa leikkauspisteissä. Jokaisessa uudessa sukupolvesta lähtee ihmiskunta uudelleen liikkeelle, samat illuusiot, samat erehdykset, samat veren ja luonnon ennakkoluulot toistuvat. Tämä maailma, jossa on hirvittävän paljon vääryyttä, epäoikeudenmukaisuutta, suuruudenhulluutta, ahneutta, mielipuolisuutta, sotaa ja väkivaltaa, suunnatonta rikkautta ja äärimmäistä kurjuutta, tarjoaa helpoille ratkaisuille monimutkaisiin ongelmiin aina uuden pelikentän.”